

МЦПД

Міжнародний
Центр
Перспективних
Досліджень

вул. Інститутська, 17/5, офіс 15, Київ, Україна, 01021
Тел.: +38 (044) 253-52-29
www.icps.com.ua | office@icps.com.ua

INSIDE UKRAINE

Грудень 13
2017/ #74

ЗМІСТ

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ	1
Внутрішня політика України: підсумки 2017 року та прогноз на 2018 рік.....	1
Зовнішня політика України: підсумки 2017 року та прогноз на 2018 рік.....	8
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ	13
Економічний розвиток України 2017: досягнення, невдачі, перспективи	13

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ

Внутрішня політика України: підсумки 2017 року та прогноз на 2018 рік

2017 рік супроводжувався постійною політичною турбулентністю. Прориву у структурних реформах не відбулось, але деякі точкові зміни все ж таки вдалося провести (пенсійна, медична, освітня реформи тощо). Головним політичним центром впливу залишається Петро Порошенко та його політична сила. НФ продовжує відігравати роль другої скрипки, хоча відносинах з БПП займає все більш жорстку позицію, а також прагне конституційно обмежити повноваження президента. На фоні провалів чинної влади рейтинги Юлії Тимошенко зростають. Міхеїл Саакашвілі продовжує залишатись чинником політичної дестабілізації, в першу чергу через непродумані та безграмотні дії влади. За умови відсутності надзвичайних подій чи "гарячих" питань 2018 рік може бути цілком стабільним, хоча час від часу політична турбулентність буде присутньою. Загалом рік пройде під знаком підготов-

ки до чергових виборів. Ближче до виборів можливим є створення нових політичних союзів як владних, так і опозиційних.

Досягнення та провали 2017 року

До **досягнень** української влади у 2017 році можна віднести:

1. **Збереження відносної політичної стабільності.** Попри постійні розмови про розвал коаліції та дострокові вибори БПП і НФ вдалося зберегти існуючу політичну конструкцію та забезпечити можливість прийняття рішень у парламенті. Наразі БПП та НФ не можуть власними силами забезпечити результативні голосування, тому постійно змушені шукати союзників серед депутатських груп ("Відродження" і "Воля народу") та позафракційний, а подекуди і домовлялись з позакоаліційними фракціями (найбільш "розуміючою" виступає Радикальна партія Олега Ляшка). Парламент хоча й зі скрипом, але продовжує приймати урядові закони, уряд

працює без особливих потрясінь і ступорів, а дуалізм виконавчої влади не призводить до відкритих конфліктів між президентом та прем'єр-міністром.

Попри політичні конфлікти БПП і НФ вдалося зберегти існуючу політичну конструкцію та можливість прийняття рішень

2. **Точковий прогрес у реформах.** У 2017 році українська влада розпочала реалізацію низки суспільно-важливих реформ, зокрема: 1) пенсійна реформа – осучаснення пенсій та стабілізація солідарного (першого) рівня пенсійної системи; 2) освітня реформа – нові принципи навчання та управління школами, підвищення престижності професії, розвиток інклюзивної освіти; 3) медична реформа – сучасна модель фінансування охорони здоров'я, в якій гроші ходять за пацієнтом; 4) електронні довірчі послуги (набере чинності в листопаді 2018 року) – електронні інструменти ідентифікації, які полегшують ведення бізнесу та вихід на міжнародний рівень; 5) міжнародні стандарти фінзвітності – прозора та зрозуміла фінзвітність приватних та державних компаній для іноземних інвесторів, держави, громадськості; 6) законодавче унеможливлення безпідставного тиску з боку правоохоронних органів на осіб, права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування.

У 2017 році українська влада розпочала реалізацію низки суспільно-важливих реформ

3. **Продовження співпраці з МВФ.** Попри неодноразове відкладення траншів МВФ не припиняє співпраці з Україною, що є дуже важливим як з точки зору макроекономічної стабільності, так і співпраці з іншими донорами. Вимоги МВФ залишаються головним стимулом політичної дії нинішньої української влади, яка змушена виконувати взяті на себе зобов'язання.

Українські владі поки що вдалось зберегти співпрацю з МВФ

До **провалів** української влади у 2017 році можна віднести:

1. **Низька якість демократії.** Наразі в Україні відбувається монополізація влади – президент Петро Порошенко перетворився в бізнесмена та політика № 1. Формально не відносячись до жодної з гілок влади президент Порошенко через виключний вплив на ГПУ та СБУ, неформальні механізми особистих зобов'язань, а також найбільшу фракцію в парламенті має виключний вплив на як на уряд і парламент, так і на судову гілку, яка після судової реформи фактично вийшла з під впливу ВРУ. Наразі серед українських ЗМІ відсутня критика президента. Буденним явищем став тиск на журналістів та представників громадянських організацій з боку правоохоронних органів та різноманітних тітушок, які чомусь завжди в якості об'єктів нападу обирають саме критиків влади. Влада намагається поставити під контроль громадянський сектор, наприклад запроваджуючи для антикорупціонерів обов'язкове е-декларування. По суті в Україні відсутній політичний плюралізм, адже будь-які політичні рішення приймаються як компроміс між двома політичними силами – БПП (на чолі з Петром Порошенком) та НФ, які зосереджуються усю повноту влади в Україні. Відсутніми є соціальні ліфти та реальна можливість впливу громадян на вироблення державної політики.

Наразі відбувається монополізація влади – президент Петро Порошенко перетворився в бізнесмена та політика № 1 в Україні

2. **Безпекова ситуація.** Сьогодні рівень відчуття незахищеності серед українських громадян є найбільшим за всю історію незалежності України. Вулиці української столиці та інших міст перестали бути безпечними для політиків, бізнесменів, журналістів, простих громадян. Питання безпеки актуалізується не стільки у контексті війни на Сході, скільки у збільшенні кількості публічних замовних вбивств, бандитських розбірок, терактів, вибухів військових складів у глибокому тилу. Рівень безпеки в Україні наближається до загрозливого рівня, коли держава фактично стає не в змозі задовольнити базові потреби суспільства, що зрештою може призвести до руйнації державності.

Сьогодні рівень відчуття незахищеності серед українських громадян є найбільшим за всю історію незалежності України

3. **Війна на Донбасі та питання Криму.** Як і в попередні роки Україні не вдалося просунути у напрямку вирішення конфлікту на Сході країни. Влада займає дуже пасивну позицію, чим залишає поле для маневрів Російській федерації. Попри риторику "реінтеграції"/"деокупації" ОРДЛО українська влада не пропонує конкретних механізмів та заходів, які б могли реально вплинути на ситуацію. Питання повернення Криму майже зникло зі світового порядку денного. Єдиною темою, яка викликає зацікавленість світової спільноти залишається питання порушення прав і свобод людини й громадянина на півострові.

Україні не вдалося просунути у напрямку вирішення конфлікту на Сході країни

4. **Провал антикорупційної політики.** Наразі діяльність спеціалізованих антикорупційних органів можна охарактеризувати висловом "війна всіх проти всіх" (НАБУ проводить розслідування діяльності глави НАЗК, а НАЗК у свою чергу проводить перевірку можливих порушень у декларації директора НАБУ, також до цього процесу активно долучається ГПУ). Більшість антикорупційних органів сьогодні є дискредитованими як в очах суспільства, так і в очах

західних партнерів. Їх діяльність має низьку ефективність, а політичний вплив на них з кожним роком зростає. Єдиним органом, який сьогодні більшою мірою залишається не підконтрольним українському політичному істеблішменту є НАБУ. У свою чергу НАЗК і САП перетворились в класичні органи політичної конкуренції і виконують замовлення як Банкової, так і НФ. Питання створення антикорупційного суду залишається не вирішеним, електронне декларування повністю провалене, нівельований також конкурсний підхід до відбору керівників державних органів (конкурсний відбір голів ОДА взагалі скасовано). Політична воля влади до боротьби з корупцією стрімко котиться до нуля. Нещодавній конкурсний відбір глави та заступників директора ДБР яскраво засвідчив, що будь-які призначення на посади в Україні мають квотний характер і визначаються політичною домовленістю між Банковою та НФ. Гучні корупційні справи так і не мають свого логічного продовження. Старі й нові топ-корупціонери залишаються безкарними.

Українська влада провалила антикорупційну політику і створила війну "всіх проти всіх" у сфері правоохоронних органів

5. **Погіршення стосунків із західними партнерами і сусідніми державами.** Наразі можна спостерігати втому європейців та американців від України, адже ми дуже повільно виконуємо свої зобов'язання і не демонструємо відчутного прогресу у сфері системного реформування, особливо у питанні боротьби з корупцією. Крім того, непрофесійна зовнішня політика та необдумані політичні рішення призводять до погіршення стосунків із сусідніми державами. Українська влада граючи на націоналістичній риториці втрачає союзників і ускладнює прийняття важливих для України рішень у міжнародних інституціях.

Можна спостерігати втому США та ЄС від України

6. **Провал деолігархізації та деофшоризації.** Деолігархізація перетворилась в Україні на засіб боротьби не з самим явищем, а з конкретними конкурентами президента у цій ніші. Опала Ігоря Коломойського стала показовою і розділила олігархічний табір на дві групи. Частина з них відійшла у тінь, займає вичікувальну позицію і наразі не вступає у відкрите протистояння з Банковою. Інші ж стали союзниками чинної влади, вдовольняючись другим номером продовжують примножувати свої статки і захищати чинний політичний лад. Деофшоризація закінчилась так і не почавшись. Ще влітку 2016 року за дорученням президента та на вимогу МВФ голова комітету з питань податкової і митної політики Ніна Южаніна спільно з Нацбанком розпочали роботу над законопроектом про контрольовані іноземні компанії, але віз і досі там. Показово, що Петро Порошенко нещодавно вдруге став героєм чергового офшорного скандалу – "Paradise Papers".

Деолігархізація перетворилась в Україні на засіб боротьби не з самим явищем, а з конкретними конкурентами президента у цій ніші

Позиції основних політичних гравців

Президент України Петро Порошенко та його політична сила (БПП) залишаються головними політичними гравцями, які мають достатньо ресурсів для визначального впливу на політичний процес та інших акторів. Порошенко демонструє велику самовпевненість і займає гегемоністську позицію відносно своїх партнерів. На Банковій впевнені в однозначному виході Порошенка у другий тур президентських виборів і головним своїм завданням вважають пошук зручного спаринг-партнера для перемоги. Для кожного конкурента вже підготовлені кандидати та партії спойлери, які будуть відтягувати їх голоси. Для Порошенка перемога на президентських виборах стане запорукою успішності парламентських перегонів, оскільки багато партій будуть так чи інакше орієнтуватись на новообраного президента. Оточення Порошенка впевнене у безальтернативності

підтримки західних партнерів саме чинного президента, оскільки він є зрозумілим і зручним для них. Також на Банковій не вірять в об'єднання опозиції. Крім всього, команда президента вірить, що наразі в Україні не можливий олігархічний переворот, який міг би створити потужну конкурентну фігуру Порошенку на майбутніх виборах.

Порошенко демонструє велику самовпевненість і займає гегемоністську позицію відносно своїх партнерів

Таким чином, у 2018 році Президент та його команда будуть активно займатись підготовкою до чергових президентських виборів використовуючи тактику "розділяй та володарюй", яка передбачає активне використання кандидатів-спойлерів для розмивання електорату конкурентів та допомогу "зручним кандидатам" для другого туру.

Народний фронт наразі активно прагне здобути паритет у відносинах з Банковою. Попри низький рейтинг фронтовики намагаються реанімувати електоральне життя своєї політичної сили (вперше після парламентських виборів 2014 року взяли участь у виборах в ОТГ 2017 року). Риторика представників НФ у бік Порошенка встає все більш жорсткою, але у деструктивне річище поки що не переходить. Арсеній Яценюк граючи на негативних для Порошенка кейсах прагне протиснути ідею конституційної реформи, яка значно обмежить повноваження президента. Досить непростими та конфліктними є відносини між президентом та Арсеном Аваковим, який стабільно продовжує набирати політичний вплив, що викликає роздратування на Банковій. Попри антипатію між БПП та НФ вони продовжують демонструвати відносну ефективність у прийнятті спільних політичних рішень.

Фронтовики намагаються реанімувати електоральне життя своєї політичної сили

НФ у 2018 році, використовуючи провали політики Порошенка (наприклад, ситуацію з Саакашвілі), буде активно просувати конституційну реформу як єдину можливу альтернативу збереження нинішньої владної

конструкції. За умови посилення конфронтації з Банковою НФ буде активно шукати нових союзників, зокрема в особі чинного прем'єр-міністра Володимира Гройсмана.

Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман продовжує набирати політичної ваги. Будучи вихідцем з президентської політичної сили він прагне здобути політичну самостійність. Демонструючи повну лояльність до Порошенка Гройсман намагається жорстко присікати намагання "друзів президента" (в першу чергу Ігоря Кононенка) тиснути на нього або проштовхувати якість урядові рішення за його спиною. На фоні інших політиків чинний прем'єр виглядає справжнім реформатором, оскільки саме на чолі з ним уряд зміг досягти, хоча і точково, успіху у реформах. Гройсман активно працює з електоратом, швидко реагує на форс-мажори, часто відвідує регіони. Прем'єр активно налагоджує комунікацію з різними політичними силами, зокрема активно співпрацює з НФ.

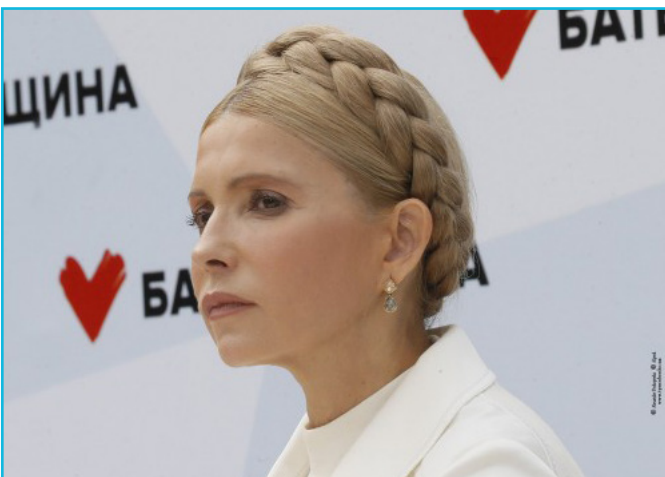

Володимир Гройсман продовжує набирати політичної ваги та прагне до політичної самостійності

У 2018 році Володимир Гройсман продовжить набирати політичні дивіденди на питаннях соціального забезпечення населення та інфраструктурних проектах. Також Гройсман продовжить спроби здобуття максимально можливої незалежності від Порошенка аж до створення спільного партійного проекту з представниками НФ.

Юлія Тимошенко та її політична сила “Батьківщина” продовжують залишатись найбільш рейтинговими конкурентами чинної влади. За даними соціологічного опитування (листопад 2017 року) Юлія Тимошенко набирає 10,7% голосів виборців, при чому Петро Порошенко – 11,9%. У партійному заліку “Батьківщина” (11,6%) випереджає БПП “Солідарність” (11,2%). Тимошенко продовжує залишатись об’єктом різноманітних дискредитаційних кампаній. Вона намагається вибудувувати стосунки з усіма незадо-

воленими політикою Порошенка, особливо з “опальними” олігархами (в першу чергу з Ігорем Коломойським). Активно працює Тимошенко і в зовнішньополітичному полі, критикуючи Порошенка вона прагне виставити себе як єдиного можливого і зручного кандидата для західних партнерів.

Тимошенко продовжує залишатись найбільш рейтинговими конкурентами чинної влади

У 2018 році Тимошенко продовжить пошук підтримки з боку всіх незадоволених чинною політикою та спроби їх об’єднання навколо її особи. Також Тимошенко прагнутиме закріпити своє позиціонування як єдиної можливої альтернативної кандидатури Порошенку.

Опозиційний блок як і раніше не може подолати внутрішні суперечності. На їх електоральному полі зростає конкуренція. Частина депутатів ОБ перейшла до партії Вадима Рабіновича “За Життя”, яка за останнім соціологічними даними набирає 6,8% голосів виборців випереджаючи при цьому такі парламентські політичні сили як Радикальна партія Олега Ляшка (5,7%) та об’єднання “Самопоміч” (5,6%). Активно думає про свій власний політичний проект і олігарх Вадим Новинський, який теж як і Рабінович може відкусити шматок електорального пирога регіоналів.

ОБ не може подолати внутрішні суперечності і продовжує сегментуватись на різні групи

У 2018 році цілком ймовірно, що ОБ остаточно розпадеться на декілька груп. Одні з яких будуть орієнтовані на співпрацю з чинною владою, а інші – на зміну нинішньої політичної конструкції. Також на уламках колишньої Партії регіонів продовжать утворюватись нові політичні проекти.

Через непродумані дії влади Саакашвілі продовжує залишатись чинником політичної турбулентності та дестабілізації

Міхеїл Саакашвілі своїм поверненням в Україну запустив процес політичної тур-

булентності і створив опозиційний (“анти-порошенківський”) майданчик у вигляді наметового містечка перед парламентом. Як показують останні події (невдала спроба арешту Саакашвілі) не сам екс-президент Грузії і його прихильники є причиною політичної дестабілізації, а непродумані та безграмотні дії влади щодо нього є джерелом її виникнення. Ситуація навколо Саакашвілі має декілька важливих загальних наслідків:

- зниження авторитету Президента, ГПУ та СБУ;
- збільшення втоми та недовіри до влади з боку українського суспільства;
- посилення конкуренції між групами впливу у владі (БПП та НФ);
- актуалізація питання дострокових виборів;
- активізація питання створення антипорошенківського руху навколо Саакашвілі та об'єднання опозиції;
- зниження довіри до української влади з боку США та ЄС (особливо на фоні війни ГПУ проти НАБУ);
- підвищення уваги до Саакашвілі та невеликий ріст його підтримки в українському суспільстві.

У 2018 році, за умови виникнення болючого питання, здатного отримати відгук від населення, “Міхо-майдан” може стати базою єднання невдоволених, що може призвести до значних політичних зрушень.

Джокери української політики. За останніми соціологічними даними лідер рок-гурту “Океан Ельзи” Святослав Вакарчук входить у трійку лідерів майбутніх президентських перегонів поряд з Порошенком та Тимошенко набираючи 9% голосів виборців. При чому, що активної кампанії музикант не проводить, його майбутня участь у виборах роздувається плітками, а сам Вакарчук не робить поки що жодних заяв. Наразі Вакарчук перебуває в США де вивчає політичні науки. Своєрідним візаві Вакарчуку може стати шоумен Володимир Зеленський з “95 кварталу”, який теж має високий рівень народної любові. Вакарчук та Зеленський можуть і не стати претенден-

тами на посаду президента України, але цікавість до них з боку суспільства демонструє значний попит на нові обличчя, не заплямовані політичним досвідом.

Українське суспільство демонструє значний попит на нові обличчя, не заплямовані політичним досвідом

Олігархи в Україні нині фактично розділились на два табори: 1) ті, хто прагнуть змінити чинну політичну еліту (Коломойський, Фірташ, Львовичкін); 2) ті, хто прагнуть стабільності і збереження нинішнього розкладу політичних сил (Пінчук, Ахметов). Інтерес олігархату є ключовим в Україні. Саме від їх позицій і стосунків, більшою мірою, буде залежати питання політичної стабільності у 2018 році.

Загальний прогноз розвитку ситуації

За умови відсутності надзвичайних подій чи “гарячих” питань (наприклад, імплементація політичної частини мінських домовленостей), які зможуть об'єднати помірковану частину суспільства з праворадикальними організаціями, в Україні дострокових виборів, ні президентських, ні парламентських, не очікується (президентські відбудуться 31 березня 2019 року; парламентські – 27 жовтня 2019 року). Перші три місяці 2018 року будуть супроводжуватись політичною турбулентністю, а далі підготовка до виборів увійде в активну фазу і політичні гравці будуть більше зосереджені на створенні виборчої стратегії і тактики, а не на розхитуванні загальної політичної ситуації. Банкова буде активно підтримувати кандидатів, які грають на одному електоральному полі з конкурентами Порошенко

(Тимошенко в першу чергу), буде чинити всі можливі і неможливі перешкоди для об'єднання опозиції, а також протягувати у другий тур зручного кандидата (такого, наприклад, як Юрій Бойко, який у парі з чинним президентом навряд чи зможе отримати перевагу, адже його кандидатура абсолютно не сприймається в центрі та на заході країни). Час для проведення структурних реформ спливає дуже швидко. Конструктивні зміни можливі лише до початку активної фази передвиборної гонки, тобто до березня 2018 року.

Час для проведення структурних реформ спливає дуже швидко, конструктивні зміни можливі лише до початку активної фази передвиборної гонки

На третьому році майже всі представники постмайданної влади повністю дискредитували себе тому наразі в українському суспільстві зростає запит на "нових", "незаплямованих" роками політичної діяльності кандидатів та політичних партій. Рейтинги Вакарчука є цьому яскравим підтвердженням. Тому цілком ймовірно, що головним опонентом Порошенка та чинної політичної конструкції виступить не Тимошенко, а хтось інший, про кого ні медіа, ні політики поки що не говорять.

Зовнішня політика України: підсумки 2017 року та прогноз на 2018 рік

У 2017 р. у зовнішній політиці Україні вдалося досягти довгоочікуваних цілей у відносинах з ЄС (запровадження безвізового режиму та набуття чинності Угоди про асоціацію) та уникнути серйозного погіршення відносин з новою президентською адміністрацією в США. Однак наприкінці року міжнародні позиції України були ускладнені внутрішніми скандалами, корупцією, відсутністю реформ, а також погіршенням відносин майже з усіма сусідами. Незважаючи на те, що США та Росія почали прямий діалог щодо врегулювання конфлікту на Донбасі, а питання миротворчої операції ООН вперше серйозно піднімалося після початку

конфлікту, на практиці не було досягнуто жодного прогресу станом на кінець 2017 р. Зовнішня політика України залишається реактивною відносно динамічних подій та побудована на застарілих концепціях, внаслідок чого Україна не змогла запропонувати нові ідеї та пропозиції щодо вирішення найважливіших проблем у державі. У 2018 р. перед Україною схоже постануть ті ж виклики (чи навіть додаткові) на міжнародній арені, однак українській дипломатії доведеться долати їх в умовах більш обмежених ресурсів та аргументів. Без суттєвого покращення внутрішнього становища, проведення реформ, прогресу у боротьбі з корупцією та вироблення нової зовнішньополітичної концепції Україна, з одного боку, може опинитися під сильнішим зовнішнім тиском, з іншого боку, зіштовхнутися з кризою зовнішньополітичної ідентичності.

У 2017 р. зовнішня політика України визначалася старими внутрішніми та зовнішніми викликами. Конфлікт з Росією, повільне економічне відновлення та слабка спроможність державних інституцій, повільні темпи реформ, гостра політична конкуренція та застаріле зовнішньополітичне бачення продовжували обмежувати зовнішньополітичний потенціал України і робило Київ вразливим до потрясінь у світовій політиці.

Міністерство закордонних справ України (МЗС) – центральний орган у сфері зовнішніх зносин – виконує в основному тактичні завдання, залишаючись осторонь формування зовнішньополітичних рішень. Українські дипломати не залучаються належним чином до вироблення політики у найбільш важливих питаннях. Часто державні установи приймають рішення (закон про освіту, політика національної пам'яті), які завдають шкоди міжнародним позиціям України та двостороннім відносинам з важливими партнерами (Польща, Угорщина, Румунія). Як наслідок, українські дипломати вимушені реагувати на події, які зачепили інтереси України, замість того, щоб розробляти політику та пропозиції щодо вирішення найважливіших проблем, не кажучи вже про запобігання кризових ситуацій.

Не відбуваються консультації з українськими дипломатами щодо важливих державних рішень

Незважаючи на зміну ситуації у світі, Європі та сусідніх державах, зовнішня політика України досі керується парадигмою середини 1990-х рр. Деякі цілі, які оголосила Україна та досі переслідує, виглядають вкрай малореалістичними за нинішніх внутрішніх і зовнішніх викликів. Це може навіть призвести до нових конфліктів та скандалів, які можуть бути тією критичною масою, що призведе до кризи зовнішньополітичної ідентичності України та зростання критики такого підходу всередині держави.

Українсько-американські відносини

Невизначеність політики Дональда Трампа була ключовим викликом для зовнішньої політики України на початку 2017 р. Однак побоювання щодо можливого згорання США підтримки Україні та укладення «big deal» з Росією були розвіяні в силу інституційного спротиву політиці Трампа та значному впливу політичної еліти на формування зовнішньої політики. Однак незважаючи на загальне погіршення американсько-російських стосунків через втручання Росії у вибори, дипломатичні скандали, події в Сирії та інші обставини, Росія та США почали прямі контакти щодо вирішення конфлікту на Донбасі. Переговори Волкера з Сурковим навряд чи стануть тим, що минулого року сприймалося як «big deal», однак можуть сприяти досягненню угоди про присутність миротворців ООН на Донбасі. В той же час існують численні перешкоди на цьому шляху, оскільки обидві сторони не бажають робити навіть незначні поступки, зокрема, через політичні причини.

Невизначеність Трампа була ключовим викликом для України на початку 2017 р.

Основні досягнення

1. Збереження американської підтримки України на нинішньому рівні. Попри побоювання щодо можливої big deal між Путіним і Трампом, США підтвердили підтримку суверенітету і територіальної цілісності України під час візиту Петра Порошенка до Вашингтону та Рекса Тілдер-

сона до Києва. Крім того, втручання республіканської еліти у зовнішню політику призвело до кодифікації існуючих санкцій проти Росії та запровадження нових обмежувальних заходів проти Кремля.

2. Вугільна угода. У липні 2017 р. ПАТ «Центренерго» та XCoal Energy & Resources уклали контракт про постачання близько 700 тис. тон американського вугілля в Україну до кінця поточного року. Такий крок спрямований, з одного боку, на зменшення ризику енергетичної кризи в Україні в умовах блокади ОРДЛО, з іншого боку, збільшення інтересів американського бізнесу до співробітництва з Україною.

3. Повернення США до переговорного процесу. Призначення Курта Волкера Спеціальним представником Державного департаменту з питань України відновило інтерес США до врегулювання конфлікту на Донбасі. Зокрема, українсько-американський проект миротворчої місії ООН на Донбасі було головною темою «човникової дипломатії» Волкера під час зустрічей з помічником російського президента

Владиславом Сурковим та українським керівництвом.

Основні обмеження

- 1. США продовжують розглядати відносини з Україною як один з інструментів тиску на Росію.** Піднімаючи питання про постачання летальної зброї Україні та розгортання миротворчої місії на Донбасі, США прагнуть передусім отримати значні політичні поступки від Росії.
- 2. Українсько-американські відносини перебувають у сильній залежності від внутрішньополітичної кон'юнктури в США.** Як наслідок, рівень підтримки України значною мірою визначається балансом між групами еліт, а також ходом розслідування втручання Росії у президентські вибори та іншими гучними подіями.

Українсько-американські відносини суттєво залежать від балансу між американськими елітами

- 3. Україна не показала себе як «історія успіху».** Корупція та непрозоре бізнес середовище обмежують інтерес США до України з урахуванням реальних «історій успіху» багатьох інших країн, які мають важливіше значення для безпекових та економічних інтересів Вашингтону.

У 2018 р. українсько-американські відносини будуть залежати від багатьох чинників. З одного боку, заявляючи про підтримку територіальній цілісності та незалежності України,

США проводитимуть більш «вичікувальну» політику щодо Києва з урахуванням посилення внутрішньої турбулентності та наближення президентських і парламентських виборів. Рівень американської підтримки України у протистоянні з Росією може залежати від внутрішніх політичних міркувань в США та успіхів їх політики у різних регіонах (Близький Схід, Азійсько-Тихоокеанський регіон, Європа). Водночас активніша політика Росії щодо України спонукатиме США до більшого дипломатичного залучення до ситуації навколо нашої держави.

Відносини Україна–ЄС

2017 р. був переломним у відносинах України та ЄС. Сприятлива політична ситуація в Нідерландах та Франції дозволила Україні дійти фінішу у тих цілях на шляху європейської інтеграції, над якими Київ працював майже десять років. Однак відсутність перспективи тіснішого зближення вносить невизнаність навколо подальших відносин Києва з Брюсселем.

Основні досягнення

- 1. Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.** Рішення Ради ЄС від 15 грудня 2016 р., яке врахувало застереження Нідерландів, та поразка ультраправих на парламентських виборах у цій країні розблокували ратифікацію Угоди про асоціацію. Як наслідок, 1 вересня 2017 р. набули чинності всі положення Угоди про асоціацію, процес ратифікації якої розтягнувся на три роки.
- 2. Отримання Україною безвізового режиму.** Перемога Еммануеля Макрона на президентських виборах у Франції дозволила ЄС затвердити безвізовий режим для громадян України. За даними Державної прикордонної служби України, 314 тис. громадян України в'їхали в країни ЄС з біометричними паспортами за перші п'ять місяців безвізового режиму. Безвізовий режим став одним з найбільшим досягнень України за президентства Порошенка, яке швидко почало використовуватися у внутрішньополітичних цілях.

Безвізовий режим є найбільш видимим зовнішньополітичним досягненням України у 2017 р.

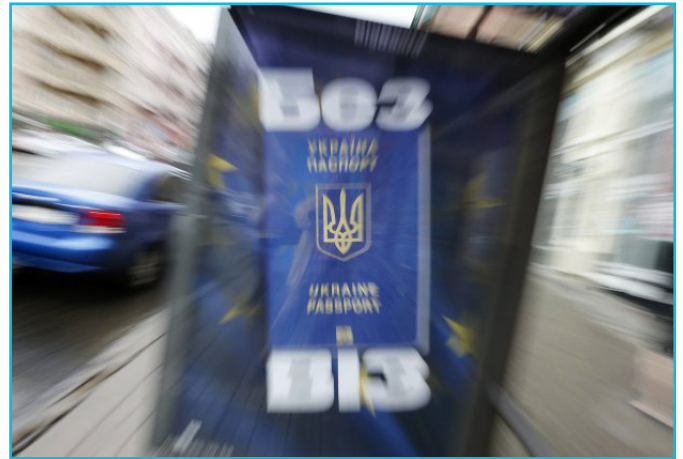
Основні обмеження

1. В 2017 р. Україна вичерпала рамки максимально можливого зближення з ЄС. З одного боку, повільні реформи та темпи виконання Україною Угоди про асоціацію не сприяють появі інтересу ЄС до тісніших відносин. З іншого боку, під тиском євроскептиків уряди країн ЄС уникають будь-якого подальшого зближення з Україною, Грузією та Молдовою яке вимагати-ме суттєвого збільшення фінансових ресурсів для цих країн та здатне викликати найменші міграційні побоювання. Цьогорічний саміт Східного партнерства показав, що ЄС не готовий виходити за межі існуючих механізмів співпраці з Україною. Як наслідок, збільшення риторики щодо вступу в ЄС чи ідея проведення відповідного референдуму буде збільшувати невизначеність Брюсселя навколо тіснішого співробітництва з Києвом

Україна не має перспектив подальшого зближення з ЄС у найближчому майбутньому

2. Відмова Україні в «Плані Маршалла». Незважаючи на заявлені очікування, Київ не мав реальних шансів отримати «Європейський план для України» в силу багатьох об'єктивних причин: наявність вже існуючих фінансових інструментів, низька довіра до української влади, небажаний прецедент для інших країн, вплив євроскептиків.

В 2018 р. не варто очікувати більш інтенсивної співпраці між Україною та ЄС. З одного боку, в Україні починається підготовка до президентських та парламентських виборів, на яких різні політичні сили ймовірно будуть спекулювати навколо європейських прагнень. З іншого боку, ЄС продовжить перебувати в зоні політичної турбулентності у зв'язку з переговорами про Brexit, парламентськими виборами в Італії, проблемами навколо політики Польщі та Угорщини тощо.

Українсько-російський конфлікт

В 2017 р. не було жодних практичних змін навколо російсько-українського конфлікту. **Ситуація на Донбасі** продовжувала перебувати у стані конфлікту низької інтенсивності. У другій половині 2017 р. активізувалися міжнародні переговори навколо миротворчої місії ООН на Донбасі, особливо після відповідної заяви Володимира Путіна. Однак така місія залишається малоімовірною найближчим часом через суттєві розбіжності між українсько-американським та російським баченням навколо мандату та зони присутності «блакитних шоломів».

Миротворча місія ООН на Донбасі малоімовірна у найближчому майбутньому

2018 р. може визначити динаміку конфлікту на найближчі кілька років. У першій половині наступного року не варто очікувати жодних зрушень у цьому питанні з урахуванням президентських виборів та проведення Чемпіонату світу з футболу в Росії. Натомість від соціально-економічної ситуації всередині Росії буде залежати гнучкість Кремля щодо Донбасу. Як наслідок, у другій половині 2018 р. можна очікувати кілька можливих сценаріїв: короткотривала ескаляція, поступки Росії з окремих питань чи «замороження конфлікту». У свою чергу, Україна буде намагатися уникнути будь-яких кроків, які можуть похитнути status quo напередодні виборів 2019 р.

В 2017 р. Україна зробила кілька спроб тиснути на Росію у **питанні Криму**. Зокрема, у березні 2017 р. Україна подала позов до Між-

народного суду ООН стосовно порушень Росією Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, який вже наступного місяця ухвалив тимчасові запобіжні заходи проти Москви. У грудні 2017 р. очікується прийняття Генеральною Асамблеєю ООН нової резолюції щодо ситуації з правами людини на території анексованого півострова. Однак інституційні засоби тиску навряд чи вплинуть на окупаційну політику Росії в Криму, а їх ефект обмежиться репутаційними втратами держави-агресора.

Україна покладається на міжнародні засоби тиску для підняття ситуації в Криму

Пропозиція Петра Порошенка створити Міжнародну групу друзів українського Криму не отримала належної підтримки. Держави світу не бажають конфліктувати з Росією через кримську проблему, в якій у них немає безпосередніх інтересів.

Відносини з іншими державами

На двосторонньому рівні відносини між Україною та більшістю важливих партнерів залишаються або складними, або малоінтенсивними. Приміром, історичні протиріччя продовжують негативно впливати на українсько-польські відносини, мовний конфлікт став визначальним для українсько-угорських відносин. Україна також не змогла налагодити співпрацю з важливими регіональними гравцями за межами Європи та Північної Америки, за винятком Саудівської Аравії, Катару та ще кількох країн, що яскраво проявилось під час голосування за проект вищезначеної резолюції щодо Криму у Третньому комітеті ГА ООН.

Україна не приділяє достатньо уваги країнам за межами Європи та Північної Америки

Ключові виклики у 2018 р.

У 2018 р. Україна може постати перед трьома зовнішньополітичними викликами.

1. Криза зовнішньополітичної ідентичності України. Зовнішня політика України і надалі визначається реактивністю, застарілим баченням міжнародного середовища та малою результативністю. Нинішні орієнтири зовнішньої політики вичерпали свій потенціал, а без їх перегляду та приведення у відповідність з міжнародними змінами – на тлі ситуації всередині держави та внутрішніх викликів – це може призвести до кризи зовнішньополітичної ідентичності з непередбаченими наслідками для подальшого розвитку держави. Загравання на зовнішньополітичних питаннях у передвиборчий період лише збільшуватиме такий ризик. Було б ідеально, якби український уряд та ключові політичні гравці почали внутрішні дискусії щодо нової ідентичності України, її інтересів, пріоритетів, зовнішньополітичних цілей та стратегій з метою уникнення цієї кризи.

2. Вирішення конфлікту на Донбасі та відносини з Росією. Внутрішня турбулентність лише послаблюватиме переговорні позиції України та даватиме стимул іншим гравцям нав'язувати свій порядок денний за рахунок Києва. Важко передбачити точні сценарії того, як розгортатимуться події, але українська влада повинна негайно активізувати контакти з усіма зацікавленими гравцями, щоб створити належні передумови для запровадження миротворчої операції ООН та міжнародної перехідної адміністрації в ОРДЛО.

3. Політика сусідства залишатиметься однією з ключових проблем України в 2018 р., оскільки протиріччя майже з усіма сусідами не зникнуть. Внутрішня слабкість та турбулентність України даватиме сусідам додатковий привід для тиску на Київ, а ціна, яку заплатить Україна за погіршення двосторонніх відносин, буде незрівнянно вищою, ніж для них. Україна повинна невідкладно переглянути свою політику сусідства, щоб мінімізувати роль негативних факторів та посилити позитивний порядок денний у двосторонніх відносинах з сусідніми державами.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

Економічний розвиток України 2017: досягнення, невдачі, перспективи

2017 рік характеризувався як досягненнями так і провалами українського уряду в економічній політиці. Головним же наслідком його діяльності стало перебалансування економічних, соціальних та ресурсно-екологічних складових розвитку. При цьому, економіка України у 2017 році продовжувала повільно зростати і цих темпів росту без майбутніх дієвих кроків уряду буде недостатньо для економічного прориву у 2018 році, який виявиться не простішим за нинішній рік.

Досягнення економіки України у 2017 році

У економічній частині найбільш значущими були наступні досягнення:

- 1) Отримання четвертого траншу МВФ у обсязі \$1 млрд. на початку квітня 2017 року. Україна провела необхідні реформи і змогла поповнити золотовалютні резерви, що дало змогу відстрочити дефолт, стабілізувати макроекономічну ситуацію та підвищивши довіру партнерів, інвесторів та донорів до країни.

Найбільш помітним досягненням в 2017 році стало отримання четвертого траншу МВФ, розміщення єврооблігацій, диверсифікація експорту та деяка дерегуляція бізнесу

- 2) Розміщення єврооблігацій. Завдяки виходу у вересні на ринок зовнішніх запозичень Україна уперше з 2015 року залучила \$3 млрд. Дана операція зменшить навантаження на державний бюджет із погашення державного боргу у наступних роках. Також цей факт свідчить про часткове

відновлення довіри іноземних інвесторів до України.

- 3) *Кроки уряду по диверсифікації експорту з метою зменшення залежності експортерів від волатильності традиційних ринків та забезпечення стабільного надходження валюти до країни.* Цьому сприяло прийняття експортної стратегії «Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021» у кінці березня 2017 року, набуття чинності у повному обсязі Угоди про асоціацію між Євросоюзом та Україною з початку вересня 2017 року, регіональна конвенція про пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження, розвиток торговельних відносин з Канадою. Нині ведуться переговори про укладення угод про вільну торгівлю з Ізраїлем і Туреччиною.
- 4) *Відносна дерегуляція бізнесу у 2017 році, особливо у будівельній галузі, і оптимізація фіскальної політики разом з поліпшенням сервісного обслуговування платників податків, зокрема через впровадження електронної системи повернення ПДВ, значно збільшила податкову базу, забез-*

печивши профіцит державного та місцевих бюджетів, та сприяла зменшенню частки тіньової економіки. У результаті дані поліпшення позитивно відобразилися на покращенні інвестиційного клімату і підняли Україну на 76 сходинку у рейтингу Doing Business-2018.

Провали економіки України у 2017 році

Проблемами перед Україною у 2017 році постали наступні фактори:

- 1) *Економічна блокада ОРДЛО.* Результатом стало збільшення залежності України від імпорту енергоресурсів, у першу чергу вугілля, зміна співвідношення потужностей різних типів електростанцій, яке надмірно перевищило допустимі навантаження на деякі з них. Також, дана подія значно вплинула на економічну ситуацію підприємств, які мали усталені виробничі зв'язки з регіоном. За різними підрахунками, Україна втрачає близько 1% ВВП через економічну блокаду ОРДЛО.

Політика уряду призвела до негативного торговельного балансу, нерозвинутого банківського сектора, високих темпів інфляції та економічної блокади ОРДЛО

- 2) *Негативний торговельний баланс.* Асиметрії у зовнішній торгівлі, недостатнє лобювання національних інтересів, труднощі сертифікації продукції вимагають подальшого проведення реформ і посилення потенціалу для забезпечення стійкого зростання України.
- 3) *Нерозвиненість банківського сектору.* У 2017 році тривали тенденції щодо скорочення кількості банків, що призвело до додаткового навантаження на Фонд гарантування вкладів, відбувалось збільшення кількості проблемних кредитів. Також, доступ до фінансових ресурсів все ще залишався обмеженим.
- 4) *Посилення інфляційних процесів.* На кінець 2017 року інфляція згідно прогнозу уряду складе 11,2%. Цьому сприяло скасування державного регулювання цін

на продукти харчування, підвищення мінімальних заробітних плат та пенсій без забезпечення відповідного економічного росту економіки, продовження тенденцій до підвищення тарифів для домогосподарств, що призвело до збільшення користувачів субсидій до 60%, запізніле рішення НБУ щодо підвищення облікової ставки з 12,5% до 13,5%.

Питання майбутнього

Наступного року Україні необхідно буде вирішити такі питання:

1) Питання, пов'язані з економічним розвитком:

- Бюджет 2018 може мати незбалансований характер, зокрема через надмірний тиск витрат на силові структури. Також, подальші процеси децентралізації і перехід до трирічного середньострокового бюджетного планування з 2018 року вимагатимуть від уряду більш чіткої стратегії розвитку.

2018 рік для України може стати важчим, ніж поточний

- Загрозами 2018 року також є недостатні темпи росту ВВП та висока інфляція через відсутність комплексних заходів уряду по вирішенню цих аспектів розвитку.
- Несприятливою для України може виявитися цінова кон'юнктура світового ринку сировинних та високотехнологічних товарів, енергоресурсів. Додатково, до сих пір залишаються невирішеними питання щодо стабільних поставок скрапленого газу та мінеральних добрив.

2) Питання, пов'язані з поверненням боргів:

- У 2018 році передбачаються перші виплати зовнішнього боргу у обсязі 7 млрд. доларів. За умов відсутності стратегії держави по управлінню зовнішнім та внутрішнім боргом постають додаткові виклики для розвитку країни.

- Російська Федерація заявила про можливість переуступити борг Януковича в розмірі \$3 млрд. іншій країні. Дана подія може лягти додатковим борговим тягарем на економіку України.

- Стокгольмський арбітраж відстрочив своє рішення щодо спору між «Газпромом» і «Нафтогазом». Наступного року очікуються результати по ключових питаннях цієї справи.

3) Питання, пов'язані з енергетичною галуззю:

- Будівництво та розвиток Північного та Південного потоку, зменшення тиску у системі українського газопроводу збільшує ризик втрати Україною статусу транзитної держави і зменшення надходжень до бюджету.
- Проблема стабільності енергозабезпечення України, особливо в умовах блокади ОРДЛО, гостро стоїть перед українським урядом. Також розвитку потребують питання енергоефективності та зеленої енергетики, залучення інвестицій у альтернативну енергетику та контролю за енергоспоживанням, подальшої синхронізації українських і іноземних енергомереж.

4) Питання, пов'язані з реформами:

- Важливим є правильна імплементація пенсійної та медичної реформи в Україні. Проблемою у даному питанні постає баланс між потребами суспільства та необхідністю економити зі сторони держави.
- Правильна імплементація інших реформ, зокрема щодо боротьби з корупцією

і виведення економіки з тіні, дотримання ключових показників розвитку, земельна реформа є ключовими для отримання чергового траншу МВФ у 2018 році. Щодо макрофінансової допомоги від ЄС, то Україна має шанси отримати її після рішення щодо мораторію на експорт лісу кругляку.

- Врегулювання ринку лотерей також може сприяти додатковим надходженням до державного бюджету.

Отже, у 2017 році український уряд продемонстрував як досягнення, так і провали щодо забезпечення економічного розвитку країни. У свою чергу, 2018 рік буде не легший за попередній і необхідно буде мінімізувати перелічені ризики економічному зростанню. При цьому, незрозумілим залишається питання як досягти прогнозованого Кабміном росту ВВП на рівні 3% у 2018 році при нинішньому майже вдвічі нижчому рості на рівні 1,8% і за умов відсутності конкретних кроків по досягненню таких показників.

У майбутньому Україні доведеться вирішувати питання економічного розвитку, енергетичного сектору, погашення боргів та здійснення реформ

Відмінно нового у 2018 році урядом поки що нічого не пропонується. Необхідно терміново переосмислити завдання розвитку економіки аби зрушити з місця стагнаційний тренд, надати нових стимулів та уникнути ярлика популізму. Лише системне проведення реформ та пошук драйверів економіки можуть відкрити шлях для більш динамічного економічного зростання.

До цих пір український уряд не запропонував чогось кардинально нового, і цей факт руйнує перспективи більш високого економічного зростання у майбутньому періоді

Метою публікації є надання об'єктивної інформації про поточні політичні події в Україні та поглибленого аналізу головних тенденцій внутрішньополітичного життя в державі. Подібний аналіз допоможе розставити пріоритети у справі проведення реформ у різних сферах державної політики та оцінити якість державних рішень з точки зору їхнього впливу та послідовності. Окрема увага приділяється оцінці політичної конкуренції в Україні та здатності ключових політичних гравців реагувати на виклики часу.

© 2017 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)
У разі цитування обов'язкове посилання на МЦПД

Відповідальний за проект: Ігор Петренко

Відповідальні за розділи:

«Державні рішення» - Ігор Петренко, Євген Ярошенко

«Економічна політика» - Єгор Киян

«Політична конкуренція» - Ігор Петренко

Колектив експертів МЦПД:

Євген Ярошенко, Єгор Киян, Ірина Івашко,

Вадим Перебийніс, Юлія Гоменюк, Ірина Степанова

МЦПД

Міжнародний центр перспективних досліджень

Телефон: +38 (044) 253-52-29

Електронна пошта: office@icps.com.ua

www.icps.com.ua